

RENDKÍVÜLI ÁRHULLÁM A DUNÁN

Az árhullám kiváltó kialakulása és levonulása

Június első napjaiban rövid idő alatt nagy mennyiségű csapadék hullott le a Duna felső vízgyűjtőjében. A csapadékra jellemző, hogy a német–osztrák határ közelében június 2-án reggelig 36 óra alatt többfelé hullott 150 mm-t meghaladó eső. A csapadék hullás két ciklusa ismételt ugyanazokat a vízgyűjtőket – köztük a Duna legmeghatározóbb mellékfolyóját, az Innét – érintette (1. ábra).

Rekordok dőltek meg a Duna 2013. júniusi áradásakor: soha nem mért vízszinteken tetőzött a folyó. A védekezés a folyó teljes magyarországi szakaszán sikeres volt.

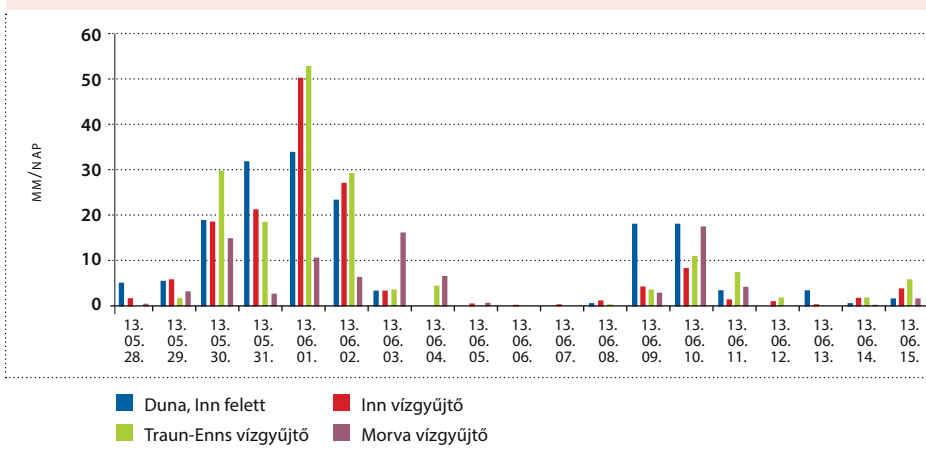
meg miatt az árhullám szokásos ellapulása nem következett be. Az árhullám tetőzése június 7-én lépett be az országba, majd hét nappal később, június 14-én hagyta el az ország területét. Az árhullám tetőző szintje Nagybjacstól Bajáig min-

DR. SZLÁVIK LAJOS
Magyar Hidrológiai Társaság

abból adódik, hogy 1965-ben jelentős árhullám vonult le a Dráván, amely nagymértékben megemelte a dunai vízszintet, részben visszaduzzasztva azt.

A Magyarországra belépő vízmennyiséget jellemző dévényi vízhozam maximuma 2013 júniusában meghaladta a 10.500 m³-t másodpercenként, ami a Duna átlagos vízhozamának ötszöröse. A budapesti szakaszon a legnagyobb mért vízhozam 9505 m³/s volt, mintegy félezer köbméterrel nagyobb, mint a 2006-ban mért maximum. A másik jellegzetesség az áradó és

1. ábra
Napi területi csapadéktáblagok grafikonja a Felső-Duna és a Morva vízgyűjtőjén

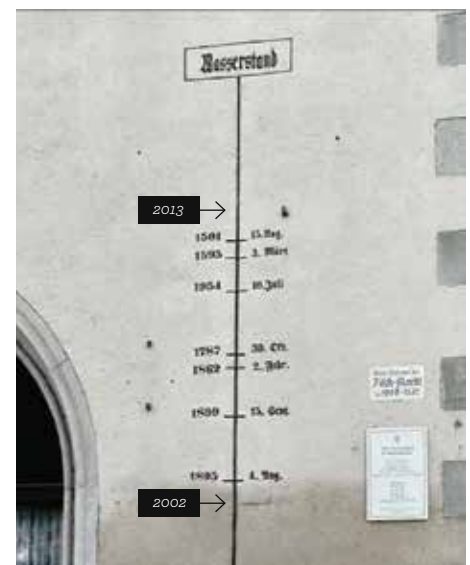

A csapadék rendkívül heves áradásokat eredményezett a Duna mellékfolyóin. A Passaunál beömlő Inn a torkolat fölött már történelmi csúcsokat döntve, közel 6000 m³/s vízhozamot szállított a június 3-i (14 órás) tetőzésénél. Az Inn által fel- és visszaduzzasztott Duna Passaunál 1289 cm-rel tetőzött 3-án 18 órakor. A várost elöntő víz (a Városháza-tér szintje: 900 cm!) a Városháza falán 1501-től rögzített történelmi árvizek sorában a harmadik legnagyobb, 1595 óta ennél magasabb árvízszint ott nem fordult elő (2. ábra)!

A magyar szakaszon az árhullám elég jól követte a 2002-es korábbi nagy árhullám levonulásának formáját, de a sokkal nagyobb víztö-

denhol több deciméterrel meghaladta az eddigi maximumokat. Esztergom fölött a 2002-es, ez alatt Adonyig a 2006-os, majd az 1965-ös LNV-eket (LNV: legnagyobb víz). Az LNV meghaladása Komárom esetében volt a legnagyobb (43 cm). Budapestenél az LNV értékét 31 cm-rel meghaladó, 891 cm-es tetőző vízállást regisztráltak. Nagybjacsnál még jól látható meredek felfutással kezdődött az áradás, de a magyar Alsó-Dunán már mindhárom eredő árhullám egybemosódott, sőt a kisebb dunai utóáradás is csak az apadás elnyúlását eredményezte (3. ábra).

A Baja alatti szakaszon a mostani árhullám szintje elmaradt a korábbi, 1965-ös LNV-től. Ez

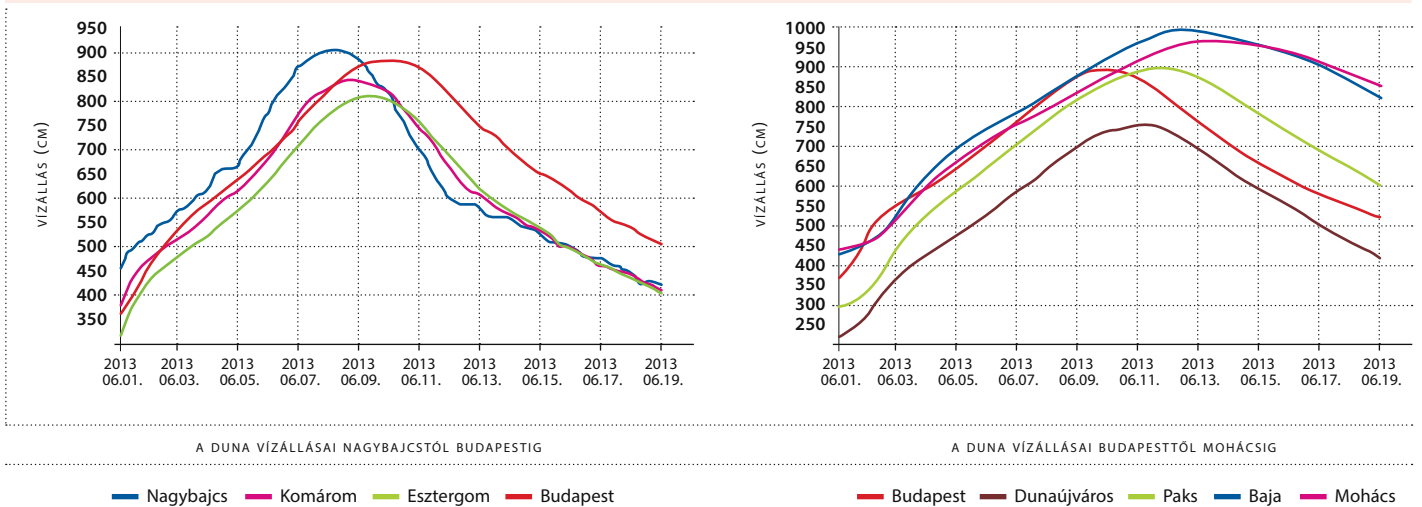
2. ábra
Történelmi árvízszintek a passai Városháza falán

apadó ág közötti jelentős vízhozamkülönbség (az ún. „hurokgörbe”), amely az azonos vízálláshoz tartozó felszínes nagy változást, a mederbeli lefolyás részbeni akadályoztatását is jelzi. (4. ábra)

Az árhullám előrejelzése

Az Országos Vízügyi Főigazgatóság Országos Vízjelző Szolgálat (OVSz) először május 29-én, az árhullám budapesti tetőzését másfél héttel megelőzően jelezte a rendkívüli árhul-

3. ábra - Árhullámképek a Duna magyarországi vízmércéin

lám kialakulásának lehetőségét. A június 1-jei tájékoztatóban már Nagybaucsra és Budapestre egyaránt 800 cm körüli tetőzést prognosztizáltak, amely mintegy egy méterrel múlja alul a ténylegesen kialakult értékeket – a csapadék nagyobb része azonban ekkor még nem is esett le, az előrejelzések a csapadék várható értékei alapján történtek. Június 5-től, amikor az árhullám döntő hányada már a Duna medrében volt, az OVSz előrejelzései egyre pontosabbá váltak, és mindenhol megfelelő pontosságú eredményeket adtak.

Az árvízvédekezés országos irányítása

2010 óta most először alakult ki rendkívüli árvízvédelmi helyzet, amely a jelenlegi kormányzati struktúrában új irányítási-szervezeti megoldást követelt meg. Az Országos Műszaki Irányító Törzs (OMIT) már 2013. június 3-án megkezdte működését. A várható rendkívüli helyzetre tekintettel a Kormány Katasztrófavédelmi Koordinációs Bizottsága (KKB) 2013. június 4-től működött. A védekezés felső szintű irányításában a miniszterelnök, az Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság (OKF) vezetője, valamint a honvédelmi miniszter a helyszínen irányította a munkálatokat. A belügyminiszter a KKB Nemzeti Veszélyhelyzeti Központjában (KKB NVK) az ott tevékenykedő munkacsoportokon és az OMIT-on keresztül vezette a védekezést. Az OVF főigazgatója a műszaki szakmai irányítást az OMIT közreműködésével látta el.

A KKB első ülésén egyértelműsítette, hogy a védekezés szakmai irányítását a vízügyi szolgálat végzi. A szervezett védekezés kialakítása érdekében a Kormány úgy döntött, hogy az eddigi gyakorlattól eltérően a vízügyi szakmai irányítást helyezi a központba nemcsak az állami,

hanem az önkormányzati védekezések irányításánál is. Ennek érdekében az alábbi intézkedéseket rendelték el:

- A vízügyi szolgálatot feljogosították valamennyi területen a vízügyi műszaki irányítás vezetésére.
- Engedélyezték az állami erőforrások felhasználását az önkormányzati védekezésnél.

A Kormány által biztosított felhatalmazás a vízügyi szolgálatot irányító OMIT számára ez újszerű feladatok megszervezését kívánta meg a védekezés során. Az OMIT:

- Az önállóan védekező települések védekezési tevékenységének szakmai irányításához műszaki szakértőket vezényelt ki, akiknek az irányításával haladéktalanul megkezdődött az ideiglenes védelmi létesítmények kiépítése.
- Az önkormányzati védekezés támogatása érdekében központi homokszáktöltő telepek kerültek kialakításra, amelyek anyaggal, létszámmal és szállítóeszközzel való feltöltését, ellátását az állami szervek biztosították.
- Bevethető reguláris egységeket vezényelt az általa kritikusnak ítélt helyszínekre.

A Kormány intézkedései megfelelő jogi alapot biztosítottak a rendkívüli helyzet kezeléséhez. A veszélyhelyzet kihirdetése először 2013. június 4-én Budapest és az a feletti Duna-szakasz által érintett területekre, majd 2013. június 10-én a további Duna-szakaszra biztosította a védekező szervezetek számára a védekezéshez szükséges anyagot és erőforrást biztosítását azonnal, megteremtve a sikeres védekezés feltételét. Az Országgyűlés 2013. június 12-én jóváhagyta a Kormány javaslatát, melyben a

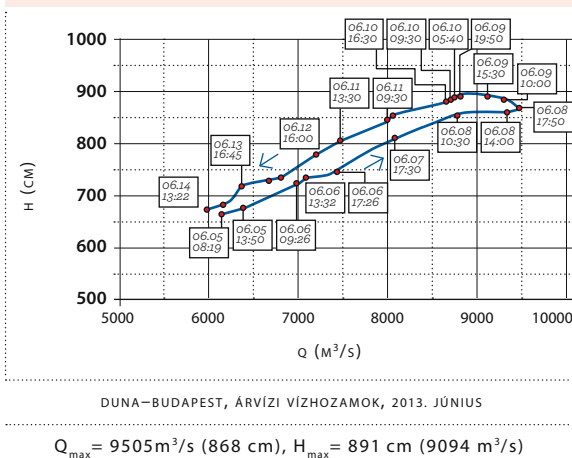
veszélyhelyzet meghosszabbítását javasolta. Ezek a jogi lépések lehetővé tették többek között a honvédség tartalékos állományának, valamint a polgári védelmi állományok igénybevetését is.

A védekezési tevékenység

A védekezésért felelős szervezetek alapvetően a vízügyi szolgálat és az önkormányzatok voltak, azonban jelentős részt vállaltak a szolgáltatás biztosításáért az érintett víziközművek is, különösen a Fővárosi Csatornázási Művek Zrt., amely a budapesti védekezést irányította. A védekezés kezdeti fázisában az önkormányzatoknál is átvette a műszaki irányítást a vízügyi szolgálat. Ennek megfelelően a védekezési tevékenységet irányítani kellett az állami védműveken, a települések belterületein, valamint azokon a magaspartokon, amelyek korábban mint természetes terepalakulat védték a mögöttes területeket, de az árvíz rendkívüli magassága miatt ez a védképesség megszűnt (pl. Szigetmonostor). Jellegében a védekezések a meglévő védművek magasítását, megtámasztását, új védművek kialakítását jelentették. Emellett szükségessé vált buzgárelfogás, híd-szerkezetek leterhelése, nagy értékű létesítmények egyedi védelme.

A védekezési események csoportosíthatók a szerint is, hogy mennyi idő állt rendelkezésre a megvalósításra. Így voltak tervszerűen megvalósított erősítések (Baján a Petőfi-sziget, Margit-

4. ábra
A Duna budapesti szelvényének vízhozam-hurokgörbéje

sziget, védvonal-magasítások). Voltak azonnali intézkedést, rögtönzést szükségessé tevő intézkedések, ahol a tervezésre nem, csak azonnali beavatkozásra volt idő (helikopterrel történő leterhelés, bugárelfogás stb.). Az operatív beavatkozások teljes hossza elérte a 170 km-t.

A védekezési tevékenység súlypontjai a következő helyeken voltak:

- Győr–Koroncói védvonal
- Vének–Dunaszentpál árvízvédelmi szakasz
- Komárom–Almásfűzitői árvízvédelmi szakasz
- Esztergom–Táti árvízvédelmi szakasz
- Pilismarót önkormányzati védekezés
- Visegrád ideiglenes védőműveinek kiépítése
- Nagymaros ideiglenes védőműveinek kiépítése
- Kismaros ideiglenes védőműveinek kiépítése
- Szigetmonostor–Horány vízbetörés-megállítási és -lokalizáció

- Budapest árvíz elleni védelme: a védekezés kritikus pontjai (mint korábban is) a Margit-sziget, a Római-part, az Aranyhegyi patak, a Barát-patak és a Dagály-fürdő volt
- Tassi-zsilip
- Kisapostag ideiglenes védőmű
- Bába ideiglenes védőmű
- Baja, Petőfi-sziget
- Dunaszekcső és Bár községek
- Mohács árvízvédelme

A védekezés során a dunai vízügyi igazgatóságok összesen 95,2 km védvonalat építettek ki. Az állami védvonalakon felhasználásra került 103.000 m³ homok és 5,5 millió homokzsák, 55.000 db fáklya, 102.000 m² fólia. A vízügyi szolgálat által bevont erők létszáma június 8-án érte el a maximumot, ekkor összesen 6838 személy dolgozott a védvonalakon vízügyi irányítás mellett (több mint 1800 fő vízügyi dolgozó mellett 2000-nél is többen a honvédségtől, 1200 fő önkormányzati közerő és több mint 1800 egyéb helyről ide vezényelt személy). A védekezésnél igénybe vett jelentősebb technikai eszközök (ugyancsak a június 8-i adatok alapján): 281 db teherautó, 611 db személyautó, több mint 200 db építőipari és egyéb gép. A Szentendrén megépült mobil árvízvédelmi fal hazánkban első alkalommal került alkalmazásra. Az előzetes fenntartásokat cáfolva a szerkezet megbízható védelmet biztosított a városnak, ami referenciaként szolgálhat hasonló rendszerek alkalmazásához más városok belterületi szakaszainak árvízvédelmének biztosításához. A Margit-sziget védelménél felhasználásra került vízzel töltött gumigát szintén igazolta a speciális helyzetekben ezen eszközök hatékony alkalmazhatóságát. Ez a szerkezet általában városi körülmények között jól megközelíthető helyeken eredményesen alkalmazható.

A sikeres védekezés azért is kiemelkedő, mert a kiépített védelmi rendszer sehol sem szakadt át, emberéletet az árvíz nem követelt és az ideiglenes művek esetleges hibáit (Nagymaros, Tahitótfalu, Szigetmonostor) is sikerült rendkívül kis területen lokalizálni, így a védett értékek közül csak kis területeket kellett átengedni a víznek. Az így károsodást szenvedett lakóépületek becsült száma nem éri el a százat. Természetesen a nem védett területeken épült ingatlanokat elöntötte az árvíz, de azok megvédése nem is kerülhetett szóba.

AZ OVF MUNKÁJÁNAK BEMUTATÁSA

Az országos árvízi helyzet kapcsán Molnár Bélát, az Országos Vízügyi Főigazgatóság főigazgatóját kérdeztük a vízművekkel történő együttműködésről.

Vízmű Panoráma: Milyen feladatokban és projekteknél kapcsolódik az OVF és a víziközművek tevékenysége?

Molnár Béla: Az Országos Vízügyi Főigazgatóság (OVF) a Vízügyi Igazgatóságokkal együttműködve a 347/2006 (XII. 23) 36.§ 4. teljesítése érdekében gondoskodik az Ivóvízminőség-javító Program végrehajtásáról. Ugyanezen paragrafus 11-es pontja alapján a vízügyi igazgatóságok feladata még a víziközmű-társulatok törvényességi ellenőrzésének ellátása.